

Papperslösa på scen

Det osynliga blir synligt. I vardagen lever papperslösa och ensamkommande flyktingungdomar ofta som osynliga. I Teater Interakt spelar de sin egen verklighet och både får, och ger, hopp.

Text: Birgitta Haglund | Bild: Amelie Herbertsson | [Prenumerera](#) | Artikel i SocialPolitik nr 2 2015

Papperslösa tvingas leva i skuggorna, i ett slags parallellsamhälle som få känner till. Det vill Teater Interakt i Malmö belysa. De senaste produktionerna – *No border musical* och *Malmökoden* – berättar flyktingungdomars historier. Och det är ungdomar med egen inblick i berättelserna som framför dem, även om det inte alltid handlar om deras självupplevda erfarenheter.

Atoosa Farahmand som kommer från Iran, beskriver det som en omvälvande upplevelse.

– Jag har fått mycket kärlek, förståelse och respekt. Det har gett mig ny energi, ett stort självförtroende och ett hopp om att själv kunna vara mer aktiv. Och jag såg hur de andra i gruppen först var blyga, men hur alla förändrades och växte. Hon tror att det beror på ett tillåtande samtalsklimat i gruppen, att det går att öppet säga vad man tycker och tänker. En av de medverkande ungdomarna gör nu dokumentärfilm, en annan har startat en egen teatergrupp, en tredje har börjat arbeta politiskt. Många av dem har blivit självgående och också fått uppehållstillstånd. Atoosa Farahmand som fortfarande väntar på sitt tillstånd, har börjat måla. Både med färgpennor och med olja.

– Jag blev inspirerad av vårt arbete med Malmökoden. När vi hade paus satte jag mig ner och skissade.

Hon hoppas på att kunna ställa ut bilderna på Teater Interakt och även andra ställen.

– Jag ser konst som ett smärtlindrande medel i samhället.

För tio år sedan inledde Interakt sin teaterverksamhet med att producera en trilogi om mänskliga gränsområden, i vid bemärkelse. *Songs from the silent voice* handlade om en kvinna som fick en mitt-i-livet-kris och blev inlagd på psyket.

– Det bygger på min egen erfarenhet, för 14 år sedan, men vi var noga med att plocka fram det allmänmänniska i berättelsen. Och vår andra uppsättning handlade om en kvinna som går in i demens. Vi vill fokusera på dem vars röster normalt sett inte hörs i samhället, säger skådespelaren Nina Norén, en av Teater Interakts grundare.

De har nu initierat en ny communityteater, tillsammans med ett antal ensamkommande flyktingungdomar, bland andra Atoosa Farahmand.

Communityteater tar avstamp i det lokala och platsspecifika – de människor som lever där och deras berättelser. De som agerar kan vara skådespelare eller amatörer, och de kan bära sina egna berättelser eller förmedla andras. I Teater Interakts communityteaterprojekt är idén att de medverkande ungdomarna själva skapar och framför sitt material, med stöd av professionella konstnärer.

– Det kom helt enkelt väldigt många ungdomar till oss som ville jobba med teater, efter att de hade sett *No border musical*, säger Nina Norén.

I föreställningen *Tingen* talar framför nio skådespelare korta monologer, som de skrivit och regisserat själva, och möter publiken en och en i så kallade blackboxar, en flexibel form av scenrum där spelplats och publikplacering kan varieras utan den traditionella strikta uppdelningen mellan scen och publik. Föreställningarna kommer bland annat att framföras utomhus under våren och sommaren.

– Det blev en väldigt stark kontakt mellan mig och den som tog emot min historia, berättar Atoosa.

– Communityteater lägger fram förslag på lösningar, men kan också väcka diskussioner efteråt hos publiken och tankar om hur vi kan förändra läget för de papperslösa. Jag tror våra uppsättningar kan ha en demokratisk påverkan. Teatern har en

helande möjlighet, både för individ och för samhälle, säger Nina Norén.

Inte bara de papperslösa ungdomarna som medverkat i teateruppsättningarna har fått ny kraft, nytt hopp. Även personer i publiken med liknande erfarenheter blir stärkta, det kan uppstå ett samtal mellan scen och salong som ger ringar på vattnet.

Socialstyrelsen uppskattar antalet ensamkommande flyktingungdomar i Sverige till mellan tre- och femtusen, men siffran kan vara dubbelt så hög enligt asylrättsorganisationer. Teater Interakts förhoppning är att communityteatern kan bli en betydelsefull mötesplats för de flyktingungdomar som kommer till Malmö, men också mellan ungdomarna och det svenska samhället.

– Så som läget ser ut i Sverige nu är det viktigt att släppa fram vår empati och vår förståelse för andra människor och arbeta emot främlingsfientlighet och tankar om vi och dom. Konsten har en stor möjlighet och uppgift där.

Interakt arbetar alltid med samtal efter föreställningarna. Nina Norén upplever att det finns ett starkt behov av att prata, vare sig de spelar i slutna sammanhang, för läkare, erfarenhetsexperter eller i en teatersalong.

No border musical – en gränslös föreställning, spelas fortfarande, och inriktar sig alltså på papperslösas situation. Asylgruppen i Malmö, en ideell organisation som jobbar med och för asylsökande och gömda flyktingar, väckte idén. Uppsättningen arbetades fram kollektivt med en manus- och en musikgrupp. Publiken får möta 25 personer på scen, alla medlemmar i Asylgruppen, varav runt 15 levde som papperslösa också under själva repetitionsperioden.

– En av skådespelarna blev tagen av polisen och återskickad till Italien veckan innan premiären. Det var otroligt dramatiskt.

(Den berättelsen kan du läsa på socialpolitik.com)

I Malmö koden – instruktionsbok till parallellsamhället, som är

en fortsättning på No border musical, står ensamkommande flyktingungdomar på scen, tillsammans med professionella skådespelare. Föreställningen bygger på intervjuer med både socialtjänstemän, politiker och papperslösa. Gruppernas olika perspektiv gestaltas och i vissa fall blir det tydligt hur plågsamt både papperslösa och polis kan uppleva en situation.

– Vi har skapat ett fiktivt möte på scen mellan polistjänstemän och papperslösa där vi ställer de olika berättelserna mot varandra. Samma historia berättas från olika håll, som hur brutal en utvisning ibland kan vara. Även de inblandade poliserna blir berörda, de tycker inte att det känns bra.

Igenkännandet hos publiken har varit stort.

– Många i publiken vet själva vad det innebär att vara papperslös. Det var många som tog kontakt efteråt.

Vittnesmålen ska kännas så nakna och avskalade som möjligt, för att hitta det autentiska.

– Det har varit svårt för mig som skådespelare att inte gå in i en roll, utan istället skala av uttrycket och förhålla mig till att jag framför någon annans vittnesmål.

I denna uppsättning talas det flera språk: franska, engelska, dari och persiska. Och en del av texterna översätts inte till svenska.

– Det är ett medvetet val, att den svenska publiken ska få känna hur det är att inte förstå.

Publiken får också lyssna till svenska med olika brytningar, för att spegla hur mångskiftande det svenska språket låter idag.

Nina Norén berättar att Malmö kommun skiljer sig från resten av Sverige, när det gäller flyktingar. Kommunen har tagit fram nya riktlinjer där papperslösa barn har rätt att få försörjningsstöd, papperslösa barnfamiljer rätt att få bistånd till boende och papperslösa vuxna rätt att få nödhjälp.

– Utredare på Socialstyrelsen säger att det är upp till kommunerna själva hur de vill tolka lagen. Ingen av de andra stora kommunerna har tagit fram liknande riktlinjer.

Det är detta som Malmökoden handlar om.

– Vi vill väcka frågan: hur mycket handlingsfrihet har tjänstemännen i förhållande till lagen? Om lagen är såhär luddig, hur mycket avgör då tjänstemännens empati och deras egna inställningar?

Birgitta Haglund

birgitta[at]teatertidningen.se

Bilderna kommer från föreställningen Malmökoden.

Rädd att söka vård

Jag blev påkörd på Amiralsgatan, precis vid Folkets Park. Jag hade varit och handlat på Coop och skulle cykla hem. Det var en bil som körde mot rött, rakt på mig. Jag flög två–tre meter innan jag landade på gatan. Min cykel gick helt åt helvete (skratt). Ja, armen

med, och händerna. Och nacken. Jag fick skador överallt faktiskt, det blödde i magen också. Folk stannade för att se vad som hänt, och det var nån som ringde 112. Och ambulansen kom, och polisen var på väg... Jag tänkte: Fan! Nu är det slut... jag måste härifrån. Ambulanspersonalen ville undersöka mig, men jag sa – Det behövs inte! Jag mår jättebra! Jag är helt okej! Men du blöder ju, sa dom. Det är ju blod på marken! Ah, sa jag, det är bara lite. Jag har mycket att göra, jag måste gå, jag har jättebråttom faktiskt. Men din cykel då? Skit i det, jag behöver ingen cykel, jag måste gå nu. Och så lämnade jag cykeln där, och gick. Mina skor blev helt fulla med blod (skratt). Sen kunde jag inte röra mig på flera dar. Jag var jätterädd faktiskt. Rädd för att dö. Jag ville gå till sjukhuset men jag vågade inte. För jag tänkte att dom kanske ringer polisen.

Text ur Malmökoden, skriven av en av de medverkande ungdomarna. Fler av ungdomarnas texter från Malmökoden kan du läsa på socialpolitik.com.

Läs Mer:

För spelschema och mer info se: [interakt.se](https://www.interakt.se)